

অনাହତ

ভৃগুমୁনি

—পরিবেশক—

লন্ডাই বুক ষ্টল
পাণবজাব
গুৱাহাটী—১

গুৱাহাটী বুক ষ্টল
বিলপুখুৰী
গুৱাহাটী—৩

ANAHUTA : Collection of Assamese poems composed by Bhrigumuni. Kogyung 'Nirola Poja'. Nizorapar, Gauhati—3. and published by All Assam South Bank Miri Students' Association, Sibsagar, Assam.

প্ৰকাশক :

সদৌ অসম দক্ষিণপৰীয়া

মিছিং ছাত্ৰ সঙ্ঘ,

শিবসাগৰ, অসম।

প্ৰথম প্ৰকাশ :

১৯৬৯ চন

চিত্ৰশিল্পী :

শ্ৰীমন্ত্ৰ মিশ্ৰ

গুৱাহাটী।

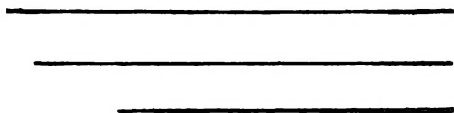
মূল্য—২'০০

মুদ্ৰক :

শ্ৰীকালীচৰণ পাল

নবজীৱন প্ৰেছ

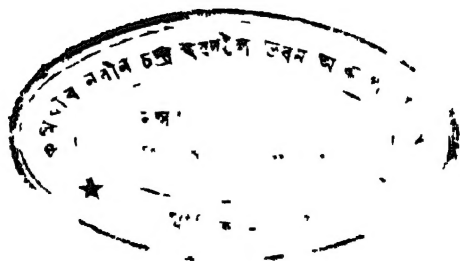
৬৬ গ্ৰে টাট, কলিকতা ৬

ଯୋବ ସ୍ବାଧିବ !
 ଦେଶବ ଟିବ-ସେଉଜୀ
 ଅଧୁବ ଓରିଷାତବ ଗବାକୀ
 ମାହାତିବ ବିଗୁଣ ମହୁରା
 ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଯୁବକ-ଯୁବତୀ ମକଳାଣେ—

୨୧୨୬୨

ଭୁବନେଶ୍ୱର

অভিমন

শ্ৰীভৃগুমুনিৰ সাহিত্য চৰ্চাৰ ঘাইকৈ এটা বস্তুৰ অভাৱ নাই—
সেইটো হ'ল আন্তৰিকতা। এই আন্তৰিকতাৰ অভাৱেই সাম্প্ৰতিক
সাহিত্যৰ আটাইতকৈ গভীৰ দৈহ্য। শাণিত ক্ষুৰধাৰ বুদ্ধি,
অতলদৰ্শী ধীশক্তি আৰু পাণ্ডিত্যও আন্তৰিকতাৰ অভাৱত বাক-চটুল
আৰু ভঙ্গী-সৰ্বদা হৈ পৰে। ভৃগুমুনিৰ কবিতাৰ আন্তৰিকতাই
পাঠকক মুগ্ধ কৰা উচিত।

সাম্প্ৰতিক সাহিত্যৰ অভিশাপ পাণ্ডিত্যমগ্নতা আৰু মননশীলতাৰ
অহমিকাৰ পৰা এই 'অনাতৃত' কাব্যগ্ৰন্থখনি মুক্ত। তথাপি এতিয়াৰ
কবিতাৰ শৈলী কবিয়ে যথোপযুক্তভাৱে আহৰণ আৰু প্ৰয়োগ
কৰিছে। বিষয়বস্তুৰ নিৰ্বাচনতো এটি সমাজ-সচেতন মনৰ চিনাকি
পোৱা যায়।

'অনাতৃত' কাব্যৰ কবিজনক আহ্বান কৰি লবলৈ পাঠক সমাজ
আগবাঢ়ি অহাটোৱেই আমাৰ কাম।

গুৱাহাটী

৩।২।৬৮

শ্ৰীনৱকান্ত বৰুৱা

বাইজলৈ এবাৰ

নতুন কবিতাৰ এই সংকলনটি আমি ছাত্ৰ সন্মিলনৰ ফালৰ পৰা সাদৰেৰে বাইজলৈ আগবঢ়ালো। লুইত-পৰীয়া তৰুণ কবি শ্ৰীধ্ৰুশ্ৰীমুনিৰ এইখন তৃতীয় কবিতা পুথি। ইতিমধ্যে তেখেতৰ বিভিন্ন প্ৰবন্ধ কবিতা অসমৰ সাময়িক আলোচনী আৰু বিভিন্ন কাকতত প্ৰকাশিত হৈছে। সুবিধাতে চমুকৈ হাতে ঢুকি পোৱা কেইটামান নতুন কবিতাৰ লগতে অপ্ৰকাশিত দুটি কবিতা ইয়াত মাথোন সন্নিবিষ্ট কৰি ‘অনাহুত’ নাম দি প্ৰকাশ কৰা হ’ল। আশা কৰো বাইজৰ বন্ধু বাইজে সাদৰেৰে বিচাৰ কৰি গ্ৰহণ কৰিব।

আমাৰ চালুকীয়া ছাত্ৰ অহুষ্ঠান ‘সদৌ অসম দক্ষিণপৰীয়া মিছিং ছাত্ৰ সন্মিলন’ৰ আৰ্থিক সাহায্যৰ্থে পুথিখনৰ প্ৰথম সংস্কৰণটোৰ সৰ্বস্বত্ব অৰ্পণ কৰাত আমি মূনিৰ ওচৰত চিৰকৃতজ্ঞ।

অসমৰ অগ্ৰতম শ্ৰেষ্ঠ কবি-সাহিত্যিক অধ্যাপক শ্ৰীযুত নৱকান্ত বৰুৱা দেৱে পুথিখনি হাতে লিখা অৱস্থাত চাই পুথিখনিৰ বিষয়ে সাৰগৰ্ভযুক্ত অভিমত এটি লিখি দিয়াত আৰু শিক্ষাবিদ শ্ৰীযুত অমৰেন্দ্ৰ গোস্বামী দেৱে চকু ফুৰাই সজ পৰামৰ্শ দিয়াত ছয়োজ্ঞানলৈ আমি ছাত্ৰ অহুষ্ঠানৰ পৰা আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো।

অসমৰ বিভিন্ন সাময়িক কাকত, ‘আমাৰ প্ৰতিনিধি’ৰ সম্পাদক, ডঃ ভূপেন হাজৰিকা, ‘জনমত’ৰ সম্পাদক, শ্ৰীদক্ষি মহন্ত, ‘জন-শিক্ষা’ৰ সম্পাদক, ‘মিৰ’মিগল’ৰ সম্পাদক, ‘জে বি কলেজ আলোচনী’ৰ নৈশ শাখাৰ সম্পাদক—সমূহ সম্পাদকলৈ আমাৰ শলাগ আগবঢ়ালো।

সদৌ শেষত ছাত্ৰ অহুষ্ঠানৰ মহৎ উদ্দেশ্যৰ অৰ্থে সহাবি জনাই পুথি প্ৰকাশত আৰ্থিক সাহায্য দিয়াৰ বাবে সৰ্বশ্ৰী

বানেশ্বৰ মিলি বি. এ., জগত চন্দ্ৰ বাছিং বি. ই., ডঃ সুনন্দৰ
মিলি এম. বি. বি. এচ., ডেব্বিৰাম বড়ি বি. ই., চিত্ৰনাথ টায়ে
বি. এ. বি. টি., ছৰ্গাধৰ মিলি বি. এচ্টি., বাসেশ্বৰ পায়েং বি. এ.,
প্ৰফুল্ল কুমাৰ য়েইন বি. কম., চন্দ্ৰ লাচন বি. এ., গোলাপ চন্দ্ৰ
দলৈ বি. এ., ফুকন মিলি, অক্ষয় চন্দ্ৰ পাংগিং, ছবিনাথ কাগমুং,
কুলধৰ মিলি, মেমাল চন্দ্ৰ টায়ে, ধৰ্মেশ্বৰ মিলি বি. এ., চন্দ্ৰ
শৰ্মা, যজ্ঞেশ্বৰ পায়েং বি. এ., টেকেশ্বৰ মিলি, নন্দন দাবিগ, বৰমতা
অয়েঙীয়া, মহেশ্বৰ পাংগিং আদি হিতাকাঙ্ক্ষী সকলোলৈকে আমাৰ
আন্তৰিক শলাগ আগবঢ়ালো।

পুথিখনিৰ বেটুপাতৰ আকৰ্ষণীয় ছবিটো চিৰ পৰিচিত শিল্পী
শ্ৰীযুত বেণু মিশ্ৰদেৱে আঁকি দিয়াত তেখেতলৈ অমুঠানৰ ফালৰ
পৰা কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলো।

যথা সময়ত পুথিখনি খৰ-ধৰকৈ ছপা কৰি দিয়াৰ বাবে
নৱজীবন প্ৰেছৰ গৰাকী শ্ৰীযুত কালীচৰণ পাল ডাঙৰীয়া প্ৰমুখ্যে
কৰ্মকৰ্ত্তা সকললৈ আন্তৰিক শলাগ আগবঢ়ালো।

সদৌ শেষত ৰাইজলৈ, সহৃদয় পাঠক-পাঠিকা সমাজলৈ
আন্তৰিকতা আগবঢ়ালো। ইতি—

বিনীত

‘সদৌ অসম দক্ষিণপৰীয়া মিছিং

ছাত্ৰ সন্মিলন’ৰ হৈ

৪ মাৰ্চ ১৯৬৯ চন।

শ্ৰীমনেশ্বৰ মিলি বি-এ, সভাপতি

শ্ৰীলক্ষেশ্বৰ টায়ে

শ্ৰীলক্ষ্মীনাথ পাংগিং

} যুটীয়া সম্পাদক

সূচী

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। তৰ্পণ	১
২। তোমাক স্বাগতম্	৯
৩। আইতাৰ সাধু	১১
৪। পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা	১৫
৫। আকাশত বৰষা নামে	২১
৬। বাৰিটচ্	২৪
৭। সমস্তা	২৬
৮। অনাহুত চিঠি	২৮
৯। সীমান্তত জুই	৩৩
১০। মনালিচাৰ সপোন	৩৮
১১। বিপৰ্যায়	৪১
১২। প্ৰতিক্ৰিয়া	৪৪
১৩। প্ৰতিকাৰ	৪৬
১৪। এটি, দুটি, ছ'টি পটন্তৰ	৪৮
১৫। জীৱন	৫৪
১৬। এটি সমীক্ষা : পোন্ধৰ আগষ্টৰ	৫৬

—পৰিবেশক—

লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল

পাণবজাৰ

গুৱাহাটী—১

গুৱাহাটী বুক ষ্টল

শিলপুখুৰী

গুৱাহাটী—৩

—কিতাপ পোৱাৰ ঠিকনা—

সম্পাদক, সৰ্বো-অসম দক্ষিণ-পৰীয়া

মিছিং ছাত্ৰ সঙ্ঘৰ কাৰ্য্যালয়

যমুনাপাৰ, শিৱসাগৰ।

পোঃ আঃ শিৱসাগৰ, অসম।

টেকেম্বৰ মিলি, নন্দন দাৰিগ, বৰমতা অয়েঙীয়া,

মহেশ্বৰ পাংগিং.....

তৰ্পণ

[সাহিত্য ৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ মৌৰৱণ্ড]

যি জনাৰ জীৱনৰ লক্ষ্য-সাধনাই
জ্ঞান গৰিমাৰ দিব্য জ্যোতিৰে
সাহিত্য ৰসৰ সঞ্জীৱনী সুধা ঢালি
কৰি গ'ল, জননী অসম মোৰ
চিৰ-উজ্জল ! চিৰ-দীপ্ত ! মহিমা-মণ্ডিত !
সিদ্ধনা মহান পুৰুষ, অসমৰ ভোটা তৰা
সাহিত্য ৰথী লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ
আজি পুণ্য-তিথি, জন্ম-শত-বাৰ্ষিকীৰ দিনা
ভক্তি ভৰা অস্তৱৰ ভক্তিৰ অঞ্জলি কৰিছো তৰ্পণ ।

বিশ্ব-বিমোহিনী মোৰ, পুত-পৱিত্ৰ অসম ভূমিৰ
শুভক্ষণৰ* ওঠৰশ আঠষষ্ঠি চনত
জন্মিছিল এটি ঞ্জ-তৰা !
জননীৰ সুযোগ্য সন্তান ! নৱজ্ঞাসৰ জন-নায়ক
অসমীয়া সাহিত্যৰ পথ-প্ৰদৰ্শক
চিৰ-নম্য লক্ষ্মী-পুত্ৰ লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা ।

যুগৰ বুকত পৃথিৱীয়ে বাগৰ সলালে ।
বিশাল সৃষ্টিৰ বিস্তৃত-বিশ্বৰ

* মাধৱ বেজবৰুৱাৰ মতে ১৮৬৩ চন ।

সাহিত্য-বিজ্ঞান, ধৰ্ম্ম-দৰ্শন, সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিৰ
মুক্ত হ'ল কাৰাকন্ধ দ্বাৰ।

প্ৰাচ্য-পাশ্চাত্যৰ মহা-মিলনত

মানুহৰ মন-আকাশত প্লাৱন নামিল।

আৰু ! সেই প্লাৱনে বোৱাই আনিলে

নৱজ্ঞাসৰ ভাৱ-ধাৰা নতুনৰ সোঁত।

প্ৰকৃতিৰ ৰম্য-পুৰী, উৰ্বৰা অসম ভূমিত

এক নতুন যুগৰ সূচনা কৰি

অসমীয়া ভাষা সাহিত্যৰ প্ৰমোদ কাননত

ৰসৰাজ বেজবৰুৱাই কলে

দেশী-বিদেশী বিবিধ ফুলৰ পুলি।

নাট-গীত গল্প-কবিতা উপজাস,

ৰচনা-প্ৰৱন্ধ সাধু-কথাৰ হান্ত-ৰস।

হিতোপদেশ, তত্ত্ব-কথা নানান আলোচ্য

আৰু ! বিবিধ সম্ভাৱে ভাষা চৰিত সাহিত্য।

বিকশি উঠিল ! নৱজ্ঞাসৰ কুঞ্জ-কাননত

মন-ৰঞ্জীণ, নৱবঙ্গৰ মাই-মালতী,

গোন্ধত আমোল-মোল হ'ল, মনৰ ফুলনি ডৰা

সৌন্দৰ্য্য-বিভোৰা হ'ল বিশ্ব-বসুন্ধৰা।

সোণোৱালী অসমৰ অতীত গোৰু ভাষা

ইতিহাসৰ ক'ত শুকান জ্বকাত

নতুন ৰহণ সানি ৰচিলে নাটক

‘চক্ৰধৰ-সিংহ’ ! ‘গদাধৰ সিংহ’ !
 সাধবী-সতী ‘জয়মতী-কুঁৱৰী’
 ‘চিকৰপতি-নিকৰপতি’ আৰু ‘লিটকাই’ ।

বুৰঞ্জী কিস্মদন্তী আৰু জনশ্ৰুতিৰ
 দুটি-এটি কৰি কাহিনী বুটলি
 কল্পনাৰ বোল সানি ৰচিলে মধুব কৱিগা ।
 আৰু ! মনোমোহা মালা গাঁথি জননীৰ ডিঙিত পিন্ধালে
 মাণিক মুকুতা গঁথা ! কেৰুমাণি গলপতা
 ‘বাখৰ’ খটোৱা ‘জোনবিৰি’ ।
 আৰু ! উপাখ্যাসৰ মন-ফুলনিত ফুলি ব’ল
 এটি মাথো পাৰিজাত ফুল, ‘পদ্ম-কুঁৱৰী’
 ইয়ে জননীৰ চৰালে দুগুণে জেউতি ।

অসমীৰ চোতালত ‘বৰাগীৰ-বীণে’
 বিনালে চিনাকি সূৰে হাজাৰ গীতৰ সূৰ
 জিলিকি উঠিল তাত অসমৰ অতীত ঐতিহ্য
 ‘মোৰ দেশ’ ৰূপে মনোহৰা
 আৰু ! আত্ম-জাগৃতিৰ শত অমৰ কাহিনী ।

সৌ-সিদিনা এদিন, বিশ্বতিৰ মন-দাপোণত
 ইতিহাসৰ পাত কলঙ্কিত কৰি
 অসমৰ চিৰ-স্বাধীনতাৰ গ’ল ‘বেলিমাৰ’
 আৰু ! নামিল অসমত পৰাধীনতাৰ ঘোৰ অন্ধকাৰ ।

বিদেশীৰ কবলত নিজকে পাহৰি
পৰাধীনতাৰ বাঘ-মোহে ধৰা অসমীয়া জাতি,
হুখ-যন্ত্ৰণাত জৰ্জৰিত হ'ল ত্ৰিয়মাণ।
সেয়ে নিজামগ্ন অসমৰ স্তম্ভ জনতাৰ
'বীণ'ৰ স্মৃতি তানে আনিলে চেতনা।

আক! শুনাতে 'বৰাগীৰ বীণে' বিনন্দীয়া অসমৰ
ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি ভৰা অতীত গৌৰৱ।
বীৰ প্ৰসৱিনী মোৰ অসম জননী
সুজলা-সুফলা! প্ৰকৃতি সম্পদে ভৰা শ্ৰামলী ধবগী
বীৰ-বীৰাজনাৰ শৌৰ্য্য-বীৰ্য্যৰ যুগমীয়া স্বৰ্ণ-সৌধ
স্বাধীনতা-প্ৰিয় অসমীয়া জাতিৰ।
আক! গালে মুক্ত-কণ্ঠে বীৰ-দৰ্পে—
“আমি অসমীয়া নহওঁ ছখীয়া, কিহৰ ছখীয়া হ'ম;
সকলো আছিল, সকলো আছে, লুপ্তগো নলওঁ গম”।
আক! “অ’ মোৰ আপোনাৰ দেশ.....”
‘অসম সজীত’ জাগৰণী জাতীয় সজীত...।

জহ-কালি চোভালত চাবিপাটি পাবি
‘বুঢ়ী-আইতাই সাধু’-কথা কলে, হিতোপদেশ ভৰা।
‘নোমল’, ‘পাচনি’, ‘জুমুকা’ৰ নেপুৰ ধ্বনিৰ কথা।
শুনি-শুনি নাতিহঁতৰ বাঢ়িল হেপাহ
সেয়ে বুঢ়ী আইতাই মেলি দিলে
সাধুকথাৰ ‘স্বৰ্ভি’ সৌৰভ ভৰা
ধেমেলীয়া বসদীপ্ত হাঁহিৰ থুন-পাক।

জহকালি গধূলিৰ জুহামত বহি
 ককাদেউতাই সাধুকথা কলে হাজাৰে বিজাৰে
 প্ৰাণ উদিয়াই দিলে নিৰ্ম্মালি আশিষ !
 অদূৰ ভৱিষ্যতৰ ভাৱী বংশধৰ
 অসমীয়াৰ চিৰ-স্নেহৰ নাতি-নাতিনীহঁতক ।
 কিন্তু ! জ্ঞান-বুদ্ধ ককাৰ তাতো হেপাহ নপলাল
 .সেয়ে বিলাই দিলে হাঁহিৰ কোঁতুক, ব্যঙ্গ-বিদ্ৰূপ
 হাস্যৰ সঁফুৰা ভৰা 'সাধু-কথাৰ কুকি' ।

বিশ্ব মানৱৰ মন-ৰোমস্থনৰ ৰোমাণ্টিক যুগ
 সাহিত্য ইতিহাসত নতুনৰ পদক্ষেপ, নতুন-প্ৰকাশ ।
 বেলি মাৰ যোৱা অসমৰ আন্ধাৰ আকাশত
 নতুন 'অকণোদই' হৈ জ্ঞান-বিকাশৰ দিশ পোহৰালে ।
 'জ্ঞানাকী' পকৰাই পথহাৰা তিমিৰ যাত্ৰীৰ পথ দেখুৱালে ।
 আক ! বেজবকৰাই তুলি ললে দ্বাপৰৰ জগত ভুলোৱা
 বৃন্দাবন মতলীয়া কলীয়া কৃষ্ণৰ বেণু ।
 সেই 'বঁহী'ৰ তানে জগত মুহিলে
 বহুমুখী প্ৰতিভা তাত বিকশি উঠিল ।
 আক ! প্ৰাণে প্ৰাণে নৱজ্ঞাসৰ নতুন জুৰৰ ধ্বনি
 অসমৰ চৌ-দিশে হ'ল মুখৰিত ।

সমাজৰ ব'দ-কাচলিত বিয়াৰ নিষক্কন
 'ধনবৰ-বতনী'ৰ বিয়াখন কি হ'ল ?
 বিপৰ্য্যয় ঘটিল— ।

বয়সৰ বাধা যৌৱনে নামানিল
 যৌৱনৰ বাধা প্ৰেমত নবজিল.....
 প্ৰগতিৰ ক্ষিপ্ৰ গতিত সমাজৰ বিবৰ্তন
 সেয়ে উভতি চালে অনাগত দিনৰ
 নৱজাগৃতিৰ নৱাগমনলৈ।
 কিন্তু ! সমাজৰ সৃষ্টি-স্থিতি বন্ধাব হেতু
 ‘ধনবৰ-বতনী’ৰ বিয়াখন পাতিবৰ হ’ল।
 ভাতো দেখিলে প্ৰতিকূল ! ধনবৰৰ বিবহত
 সমাজৰ নিমাতী কথা ‘বতনীৰ বেজাৰ.....’
 “মাকক বুজাবলৈ টান.....”

আক ! বতনীৰ বেজাৰত
 ডেকা ধনবৰৰ দেহা জকা হৈ গ’ল
 বুঢ়া-লুইত মাথো তাৰ সাক্ষী হ’ল।
 জিলিকি থাকিল বহু বোমাঞ্চ এটি মাথো ‘কদম-কলি’ত
 ‘প্ৰিয়তমা’ আৰু ‘প্ৰিয়তমাৰ সৌন্দৰ্য্য’ সকলো হ’ল ‘ভ্ৰম’
 স্মৃতি মাথো ব’ল তাৰ শেষ ‘অৱশেষ’।

বান্ধকাই জুকলা কৰা বৃদ্ধ কৃপাবৰে দেখিলে
 দেশৰ জাতিৰ হুদ্দিন ! ভৱিষ্যৎ অন্ধকাৰ,
 কৌটিলীয়া কু-সংস্কাৰাচ্ছন্ন এখন ছবি।
 সোলোক-টোলোক সমাজ ধৰম-নীতি, ব্যভিচাৰে ভৰা।
 দুৰ্নীতি প্ৰস্তু এখন পঙ্গু, অসমীয়া সমাজ।
 সেয়ে বৃদ্ধ কৃপাবৰে দোহাৰিলে.....
 ‘ত্ৰিকুণ-কথা’। ‘সৃষ্টি-তত্ত্ব-কথা’ আৰু ‘ভাগৱত-কথা’।

বুদ্ধ কৃপাবৰে শেষ সমিধান দিলে দৃষ্টান্তৰে
 জাতীয় সংহতি ! একতা ! জাতীয়ত্ব বন্ধাব উপায় ।
 স্বদেশ স্বজাতিৰ মঙ্গলৰ হকে জীৱন উছৰ্গা কৰি
 'ডাঙৰীয়া দীননাথ বেজবৰুৱা'ই
 দেখুৱালে জগতক আদৰ্শ মহান ।
 আক ! তাৰ জীৱন্ত প্ৰকাশ মাথো 'মোৰ জীৱন সৌৱৰণ'
 আক ! দিলে এক 'কামত কৃতিত্ব লভিবৰ সম্ভেদ' ।

বুদ্ধ কৃপাবৰে আক দেখিলে কি ?
 সামাজিক জীৱনৰ সোণোপালি লোক-চৰিত্ৰ ।
 মুগুছিল দৰ্প-অভিমান ! জাতীয় বিদ্বেষ ! ভণ্ডামি !
 "আমি অসমীয়া ডাঙৰ জাতি....."
 সেয়া আছিল জাতিৰ আত্মঘাতী বাণী ।
 মুগুছিল নীচতা-হীনতা ! ভেদাভেদ ভাব
 পৰ-নিন্দা ! আত্ম-প্ৰাণা ! আক পৰমুখাপেক্ষিতা ।
 অধোগামী নাতিহঁতৰ অৱনতি দেখি
 হিতাকাঙ্ক্ষী বুদ্ধৰ ধৈৰ্য্য হেৰাল, জীয়াতে হ'ল মৰা ।
 সেয়ে কৃপাবৰৰ মনৰ 'বুলনি'ত উঠিল
 'ভাৱৰ বুৰবুৰণি' 'ভাৱতবৰ্ষৰ বুৰঞ্জী'ৰ চিত্ৰ-পট ।
 'ওভতনি' মাতত বুদ্ধই চিঞৰি মাতিলে.....
 কিন্তু উত্তৰ নাছিল ! মুগুনিলে বুদ্ধৰ আশিষ 'ভাষণ'
 সেয়ে কৃপাবৰে যুগৰ কাকতত স্বাক্ষৰ কৰি
 কাললৈ থৈ গ'ল এবোজা 'কাকতৰ টোপোলা' ।
 আক ! অনাগত দিনলৈ এবোজা ভাৱৰ টোপোলা ।

অসাহিত্য

সেই দিনা অসমৰ ভাগ্য আকাশত
কাল আউসীৰ ঘোৰ আন্ধাৰে আবৰি
নিয়তিয়ে অসমীৰ ভাগ্য-লিপি কবিলে নিৰ্ণয়।
আক ! এটি কু-ক্লগৰ উন্নৈশ-শ আঠত্ৰিশ চনত
আই অসমীৰ বুকু শুদা কৰি,
অগণন দেশবাসীক কন্দুৱাই
লক্ষ্মীনাথৰ অনিত্য মানৱী দেহাই
'মহা প্ৰয়াণৰ যাত্ৰী' হৈ কবিলে প্ৰয়াণ।

জননী জনম ভূমি স্বদেশ স্বজাতিৰ হকে
আজীৱন ভাষা-জননীৰ চৰণ ধিয়াই ;
সুদূৰ কৰ্ম-ক্ষেত্ৰ প্ৰবাসী জীৱন লৈ
দি গ'ল জগতত আদৰ্শ বিলাই।
মৰণক জয় কৰি, লিখনীৰে লক্ষ্মীনাথে
বান্ধি গ'ল সাহিত্যৰ যুগমীয়া ভেটি ;
চন্দ্ৰ-দিবাকৰ থাকে মানে, জিলিকি থাকিব সদা
থাকে মানে সুঁৱৰিব অসমীয়া জাতি।

'আমাৰ-প্ৰতিনিধি'ৰ
অক্টোবৰ সংখ্যাত প্ৰকাশিত
১৯৬৮ চন।

তোমাক স্বাগতম্

মে' দিবস !

তুমি নিৰ্যাতিত নিষ্পেষিত

কোটি কোটি বিশ্ব-মানৱৰ

মুক্তি যুঁজৰ ইতিহাসৰ পাণ্ডুলিপি

হে ! মে' দিবস, তোমাক স্বাগতম্ ।

পৃথিৱীৰ বয়স বহুত হ'ল ।

আমি বিচাৰিছো আজি

এখন নতুন পৃথিৱী !

এখন নতুন সমাজ

নাথাকিব য'ত

ভণ্ডামি, আভিজাত্য, ভেম্ !

আক ! বক্তৃ-পিপাসুৰ কীট-বীজ ।

সভ্যতাৰ ইতিহাসৰ পাত

ঘুণে খাই ঘুণীয়া কৰিলে ।

পৰিণাম তাৰ ?

আমাৰ বক্তাক্ত দেহৰ বক্তে বক্তে

বিষাক্ত ভেজৰ ধমনী !

ভেজাল নৈতিক জীৱন

ভেজাল হ'ল পুৰণি পৃথিৱী ।

বার্জক্যাই জুৰুলা কৰা
 হেৰা পুৰণি পৃথিৱী !
 আমি তোমাৰ নতুন প্ৰস্তুতি
 সম্ভাৱতা, বিজ্ঞানৰ ক্ষিপ্ৰ-গতি
 আমাৰ অমোঘ অস্ত্ৰ ।

নতুনৰ সন্ধানত বলীয়ান আমি
 আমাক লাগে এখন নতুন পৃথিৱী !
 স্ব-স্বাক্ষৰিত তোমাৰ শাস্তি আৰু মুক্তি ।
 প্ৰগতিবাদী এখন নতুন সমাজ
 কুৰি শতিকাৰ !
 হে মে' দিৱস ! আজি তোমাক স্বাগতম্ ।

‘জন-মত’ত প্ৰকাশিত
 মে’ ১৯৬৭ চন

আইতাব সাধু

আইতাই সাধু কলে.....

ক'লা চচ্চা পিঙ্কা

বগী মেকুৰী জনীৰ

আজি পোৱালি বহুত হ'ল.....।

শুনিছিলো আইতাব মুখত !

পোনাকণক কোলাত লৈ

অমৃত বৰষা নিচুকনী গীত.....

“বৰ-ঘৰৰ মেকুৰীটো সৰু-ঘৰলৈ যায়,

ঢাকনী গুচাই চুব কৰি প'ইতা ভাত খায়.....”

ভাকুট-কুট ভাকুট-কুট ! ভাকুট-কুট ! ভাকুট-কুট.

প্ৰাণ-খোলা হাঁহিৰ খিলখিলনি বোল.....

আজি তাইৰ পোৱালি বহুত হ'ল।

তাই আছিল আমদানি বিদেশৰ !

অস্ত্ৰ-সত্তাত চুকনী.....স্বদেশত ! আক

অকাল মৃত্যু হ'ল তাইৰ, প্ৰসৱ বেদনাত।

কিন্তু !! এবি থৈ গ'ল দেশত

বগা-ক'লা বঙৰ সহস্ৰ পোৱালি

হঠাৎ যেন 'নাগাচাকি' হিৰোখিমাত

এটম্ বোমাৰ বিস্ফোৰণৰ প্ৰতিক্ৰিয়া
 হিমাদ্ৰিৰ শিখৰৰ পৰা কুমাৰিকা অন্তৰীপলৈ
 শদিয়াৰ পৰা লাহোৰলৈ.....
 সেই জাক পোৱালি বগী মেকুৰী জনীৰ।

আকাশে বতাহে প্ৰতিক্ৰিয়াৰ দূষিত বায়ুৰ সমাবেশ
 দুৰ্নীতিৰে প্লাৱিত দেশ ! মানৱতাৰ অপমৃত্যু
 কিন্তু !! গৱেষণাৰ সাগৰ মন্থনত ওলাল.....
 বীভৎস বস !! ভেজাল ! বিষাক্ত খাত্ত-দ্ৰব্য
 মৃত্যু-বিভীষিকাৰ হলাহল !
 গাখীৰত মাছৰ পোনা ! মিঠা তেলত ম'বিল
 চাউল-দাইলত শিল-গুটি ! হালধীত ইটা-গুৰি,
 আটা-ময়দাত তুঁহগুৰি আৰু বালি !
 চেনীত ভগ্ন-গ্লাচৰ টুকুৰা ! আৰু ক'ত কি ??
 আজি তাইৰ পোৱালি বহুত হ'ল।

নিয়তিৰ বিশাল বিস্তৃত সৃষ্টিত
 বৈচিত্ৰ্য ! বিনন্দীয়া বসুন্ধৰা ! বিশ্ব-ব্ৰহ্মাণ্ড.....
 সীমাহীন অখণ্ড আকাশ ! অখণ্ড পৃথিৱী
 কিন্তু ! তাতো আছে সীমা.....।
 একে মন-প্ৰাণেৰে গঢ়া, পঞ্চ-ভৌতিক দেহ
 অভেদ মানৱ ! কিন্তু তাতো আছে ভেদ
 সীমাস্তত দুৰ্লভ্য প্ৰাচীৰ
 সেয়া মানুহৰ সৃষ্টি।

বগী মেকুৰী জনীৰ ক'ল। পোৱালি-জাকে
 বাতিৰ আন্ধাৰত পায়, চিকাৰৰ সন্ধান.....
 ভেজাল খাদ্য প্ৰস্তুতিয়ে দিয়ে জীৱনৰ মান।
 বিকৃত জনতাৰ বিকট চিঞৰত
 বোবা-সংবিধানে কথা কয়.....
 দুৰ্নীতিৰ নিবাৰণ! সদাচাৰ নীতিৰ প্ৰচলন
 জাতীয় সংহতি! সমতত্ত্ব গণতন্ত্ৰ
 সাম্য মৈত্ৰী! পঞ্চশীল নীতি
 অখণ্ডতাৰে দেশৰ স্বাধীনতা বক্ষা কৰা... ..
 আজি তাইৰ পোৱালি বহুত হ'ল।

আইতাই ধুনীয়া সাধু কয়.....
 নহয় ই কিম্বদন্তী! নহয় ই জনশ্ৰুতি!
 যেন ইতিহাসৰ পাণ্ডুলিপি!
 'আৰ্কিমিডিচ'ৰ নতুন সূত্ৰ!
 'লীলাৱতী'ৰ বীজগণিতৰ স্বতঃসিদ্ধ
 'পিঠাগোৰাচ'ৰ জ্যামিতিৰ বেখা।

এশ-দুশ! শ-শ-শতাব্দী পাৰ হ'ল.....
 বুঢ়া পৃথিৱীৰ বয়স আক বহুত বাঢ়িল
 কিন্তু! আইতাৰ দৃষ্টান্তৰ নতুন সংস্কৰণ নহ'ল
 মাথো! বুৰঞ্জীত নতুন অধ্যায় আৰম্ভ হ'ল
 এখিলা পাত বাঢ়িল।

সেই সাধু আমদানি-বণ্টানিৰ বাজৰ্ভঁড়ালত
 বাজৰ্জ কৰি নিপোটল হোৱা
 ডালশলিয়াজাকৰ কাহিনী !
 আৰু বগা মেকুৰী-জনীৰ ক'লা পোৱালিজাকৰ ।

সেই জাকে খুটি-খুটি কুটা কৰিলে
 ভাৰতবৰ্ষৰ ঐতিহ্যৰ ভৌগোলিক সীমা বেখা !
 বচনা কৰিলে অসংখ্য সুবঙ্গ পথ
 গিৰি-পথ ! জল-পথ ! আকাশ-পথ
 দুৰ্নীতিৰ আন্ধাৰ পথ ।
 আৰু ! সেই পথেদি শোভা-যাত্ৰা কৰে,
 তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰে ! বন্ধকে ভন্ধক হৈ
 স্বদেশৰ চুকত থাকি, বুকত কামোৰা
 হাজাৰ-বিজাৰ বিড়াল তপস্বীৰ নাতি-পুতি—
 আজি তাইৰ পোৱালি বহুত হ'ল ।

কাউৰী গ'ল, গধূলি হ'ল,
 কুকুৰাই ডাক দিলে, বাতিও পুৱাল
 আৰু ! আৰু ! আজি
 মেকুৰী বধৰ অভিযান
 অতীত হৈ গ'ল ।

“কাৰ্টুন”ত প্ৰকাশিত
 চেষ্টেশ্বৰ সংখ্যা
 ১৯৬৮ চন ।

পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা

বংগুৰ নগৰৰ পশ্চিম দিশত
সোঁটো পুখুৰী চোৱা
নাম তাৰ আজি, 'পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা'।
দিখৌ-দৰিকা নদী আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ
এই তিনি খাৰা সলিলৰ সঙ্গম স্থলত
আজিও নীৰৱে আছে চকুলো বোৱাই।

পৃথিৱীয়ে বাগৰ সলালে.....

নতুন যুগৰ সূচনা হ'ল,
বুৰঞ্জীত আৰু বহু অধ্যায় বাঢ়িল।
আইতাই আজিও তাৰেই কাহিনী কয়,
শুনিলে ভয়তে হাত-ভৰি পেটতে লুকাই।
এবাৰ নহয়, দুবাৰ নহয়, অবিৰাম তিনিবাৰ
গাৰ নোম শিঁয়ৰি উঠা
মানৰ অমানুষিক অত্যাচাৰৰ কথা।
আইতাৰ কোলাত নীৰৱে শোৱা
পোনাকণ চকুখাই উঠে টোপনিৰ পৰা,
তাৰে নিদৰ্শন সোঁটো পুখুৰী চোৱা,
নাম তাৰ আজি, 'পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা'।

আছিল এদিন, অসমৰ ভাগ্যলক্ষী সুপ্ৰসন্ন
প্ৰৱৰ্ত্তিলে অসমত মহা পয়োভেবে

ইন্দ্রবংশী আহোমৰ ৰাজ সিংহাসন
 আৰু। উৰিছিল অসমত বিজয় নিচান।
 অসমৰ অধিবাসী পৰ্ব্বত-ভৈয়াম
 আৰু। দাঁতি-কাষৰীয়া যত জাতি উপ-জাতি মিলি
 একতাৰ মহা মন্ত্ৰত দীক্ষিত হৈ
 সংহতিৰ শ্ৰীতিৰ ডোলেৰে বান্ধি
 স্বাধীনতাৰ অৰুণ প্ৰতাপে জ্বলি
 আহোমৰ ছ'শ বছৰীয়া ৰাজত্বই
 গঢ়িছিল অসমত এক
 বিৰাট অসমীয়া জাতি।

স্বদেশৰ চৌদিশে
 জয়-জয় ময়-ময় সুজলা-সুফলা
 প্ৰকৃতি সম্পদে ভৰা শ্ৰামণী ধৰণী
 শস্ত্ৰে-মস্ত্ৰে ভৰা নদন-বদন দেশ
 অনুপমা অসমা হ'ল ভোগ্যা বসুন্ধৰা।
 আৰু! তাৰেই কাহিনী ভৰা
 সৌটে পুখুৰী চোৱা,
 নাম তাৰ আজি 'পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা'।

যুগৰ বিপৰ্য্যয়! হুৰ্য্যোগ...
 প্ৰবল প্ৰতাপী আহোমৰ ৰাজতন্ত্ৰত
 মহা-কালৰ হুণে ধৰিলে,
 কেৰোণ সোমাল।

খোপনি ললে গৃহ-কন্দল
 দেশ-জোহ ! জাতি-জোহ !
 স্বার্থ-পৰতা ! জাতীয় বিদ্বেষ
 আৰু ! জাতীয় বিসংহতিৰ চেলু লৈ
 সাত-শত্ৰুৰ আগমন ।
 তাৰ পৰিণাম ? শেষ পৰিণতি ?
 অসমৰ চিৰ স্বাধীনতাৰ ভাগ্য আকাশত
 ম্লান সূৰ্য্য ! কাল সন্ধিয়াৰ প্ৰাৱন নামিল ।
 মানব বাৰম্বাৰ আক্ৰমণ ! অত্যাচাৰ উৎপীড়ন,
 দেশ জুৰি ষড়যন্ত্ৰৰ জোৱাৰ উঠিল !
 মান মৰাণৰ বিজোহ ! কোঁৱৰ বিজোহ !
 মুক্ত হ'ল পশ্চিমৰ ৰাজ কঙ্কড়াৰ
 সোণৰ অসম ভূমি হ'ল ছাবখাৰ ।

সেয়া বুৰঞ্জীৰ সান্নিধ্যত
 টাঙ্গোন ধোৱাৰ ইতিবৃত্ত !
 আৰু ! এক মনোৰম জনশ্ৰুতি
 কিন্তু ! অতীত অসমৰ এক বিবাদ কাহিনী ।

যি দিনা বৰনৈৰ উত্তৰে দক্ষিণে !
 অসমৰ চৌদিশে
 মানব যুদ্ধ-বিভীষিকাৰ তাত্ত্ব লীলা ।
 চৰিছিল অসমত ভীষণ অত্যাচাৰ
 ৰাজধানী যোৰহাট হ'ল যুঁজৰ হাট ।

বঙব নিজৰা বোৱা বংপুৰ
 ডাকিনী-যোগিনী ভৰা মৰিশালি হ'ল।
 পৰিত্যক্ত ৰাজধানী! ভগ্ন ৰাজতন্ত্ৰ,
 শূন্য ৰাজ সিংহাসন, ৰাজ্য অৰাজক হ'ল—
 তথাপিতো! তথাপিতো!
 জন্মভূমি স্বদেশ স্বজাতিৰ হকে
 আৰম্ভিলে যুদ্ধৰ প্ৰস্তুতি
 অসমৰ বীৰ-বীৰাজনা য'ত।
 ৰজা প্ৰজা সবে মিলি
 ককালত একতাৰ টঙালি বান্ধি
 জীৱন-মৰণ পণ কৰি ওলাল।
 যুদ্ধৰ সাজেৰে মানব বিকছে।
 ভূমূল সংগ্ৰাম হ'ল অসমৰ ঠায়ে ঠায়ে
 আক হ'ল 'শালমৰা' মাজুলীত
 বংপুৰৰ ৰাজ-দ্বাৰ 'দিখৌমুখত'।

বণাজগৰ মধ্যস্থল দিখৌমুখত
 যুদ্ধৰ শিবিৰ কৰিলে নিৰ্ণয়।
 সেয়া আছিল
 সৌ-সিদিনাৰ হিংস্ৰ জন্তুৰ বাসস্থান
 বেলিৰ পোহৰ নপৰা অটব্য অৰণ্য ভৰা
 দুৰ্গম কাঠনি ঝাৰণি অগাধ অৰণ্যৰ মাজত।
 খনালে পুখুৰী তাত বিৰাট আকাৰে
 পাতিলে পাৰত নৱ সৈন্তৰ শিবিৰ।

সেই কেন্দ্রভূমি শিবিবৰ পৰা
 দিখৌ আৰু মাজুলীত
 আৰু তাৰ আশে-পাশে
 ভয়াময়্য বণ দিলে মানব লগত ।
 যুদ্ধত আহত হাজাৰ সৈন্য
 হাজাৰ নিহত লোক,
 বক্তাক্ত ঢাল-তবোৱাল, যাঠি-বৰশা-হেংদান
 আৰু ! যুঁজৰ সঁজুলি য'ত, টোকোন টাঙ্গোন ধুলে
 সেই পুখুৰীত ।
 আৰু ! আৰু ধুলে তাত
 কাল শতুকৰ তেজৰ চেকুৰা ।
 তেজৰ কণিকা লাগি পুখুৰী ৰাঙলী হোৱা
 সোঁটো পুখুৰী চোৱা—
 সেয়ে আজি নাম তাৰ
 পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা ।

ৰাতি হলে আজি তাত
 হাজাৰ ধন-সুলৈব জোৰ বস্তু অলে ।
 বিহ-মেটেকাবে ভৰা অৱহেলিত পুখুৰীৰ
 অগাধ তৰাণি-পিটনি ডবাত
 পানী-মড়লী বিয়োগোম অজগৰ চৰে ।
 একালৰ বাঘ-ঘোঁড় সিংহৰ গৰ্জন
 সভ্যতাৰ পদ-ধূলিত মাৰ গ'ল

অনাহুত

কিন্তু ! অতীতৰ যুঁজৰ স্মৃতি মাথো
পুখুৰীত পুনি হৈ ফুলি ব'ল ।

আজি তাত হাজাৰ শিয়ালে
সন্ধিয়া আৰতি গায়
'হোৱা' 'হোৱা' সিদিনাৰ শিবিৰ হোৱা
শুনি শুনি বাটকৱাৰ ধাতু উৰি যায় ।

মাজ-বাতি আজি তাত
চকু-কাণ নাক-মুৰহীন ভয়ঙ্কৰ এক
বিৰাট কায়ৰ দৈত্য ওলায়
আক ! ভূত-প্ৰেতে ফুচ্-ফুচাই মেলপাতি
যুদ্ধৰ মৰাশৰ আজিও বিচাৰি যায় ।
অকলশৰীয়া কোনো ভয়াতুৰ পথিকক
দিন ছপৰতে আজি তাত পকুৱায় পায় ।
তথাপিভো !! অসমৰ অতীত ঐতিহ্য ভৰা
সৌটো পুখুৰী চোৱা !
নীৰয়ে চকুলো বোৱা
আজিও জিলিকি আছে
'পুখুৰী টাঙ্গোন ধোৱা' ।

'জনশিক্ষা'ত প্ৰকাশিত

১৯৬৮ চন ।

আকাশত বৰষা নামে

বৰষাৰ আকাশত সৌ
ঘন-ঘোৰ কলীয়া মেঘৰ ঢৌ।
হাজাৰ-যুগৰ পুঞ্জীভূত স্মৃতি
হেৰা মেঘ-দূত !! কাৰ ?
বিবহী যক্ষৰ।

মহা সাগৰত
উদ্ভাস্ত জোঁৱাৰ
ভোমাৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশ !
সোণালী অসম ভূমি
কৰিলা উৰ্বৰা।

আক ??
সোণ চেকুৰাৰ মুছ ভৰজিত সোৱণশিৰী
কলং কপিলী : ভড়ৈ ভড়লী :
বাবা পাগলাদিয়া :
আজিও নীৰৱ।

পূৰ্বাঞ্চল অসমৰ
কুণ্ডিলৰ আঁকাৰ গুহাত
ব্ৰহ্মকুণ্ড কোনে বাক কৰিলে উজ্জ্বল ?
মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ !!
ভোমাৰ পৰিচয় ??
ভোমাৰ হুৰ্জ্জয় শক্তি

অসীম বাহুব ছুৰ্খাব গতি
 ছুকুল-ডকা বলিয়া বানব
 ভাণ্ডৰ-নৃত্য ॥ নহয়,
 বুৰঞ্জীৰ পুনৰাভিনয়
 উল্লৈশ-শ পঞ্চাচ চনৰ ।

সীমাহীন নীলা-সাগৰৰ
 মিচিচিপি মিচৌৰী
 আক ॥
 এবুকু মৰম ভৰা মৰমী নীল !
 আন্ধাৰ পৃথিৱী
 চাহাবাক কৰিলা সজীৱ ।

ইঞ্জিণৰ পিৰামিড্
 ভোমাবেই মুক্ত দান !
 মৰি-হাজি ভূত হোৱা
 মৃত্যুৰ মোকাম নবকঙ্কালৰ
 প্ৰেতাআয়ো কৰিব স্বীকাৰ ।

আক কি ??
 জনতাৰ চিৰ প্ৰণম্য
 মহাচীনৰ ভাগ্য নিয়ন্তা
 হেৰা ছুৰ্খুজি হোৱাংহো ॥
 ভোমাৰ অবাধ গতি
 বিজ্ঞানৰ দ্ৰুত-শক্তিয়ে আজি
 কৰিলে বন্ধন ।

পৃথিবীৰ উত্থান পতনে
 মাড় বধি পবন্তু কুঠাবে
 মহা-কাব্যৰ সোণালী যুগ
 ভাহানিয়ে কবিলে বচনা !
 কিন্তু আজি ॥
 কুৰি শতিকাৰ নতুন সূচনা
 ভোম্বাৰ বুকুতে এদিন
 মাহুছে মহাকাশ কবিতা জয়
 জলবিহ্বাং কবিতা বচনা ।

আহাৰৰ নীলা-বগা আকাশত
 ঘন-ক'লা ডাৰবে প্লাবিত আকাশ !
 উদ্দীপ্ত : উদ্ভাস্ত :
 হেৰা মেঘ-দূত ! কিহৰ জ্ঞাননী ?
 ঘন-ঘোৰ বৰষাৰ ??
 মহা-প্ৰলয়ৰ ??
 সলিল সমাধি নতু স্বতি ভৰ্গব
 নহয় তাত্ত্ব-লীলা মহা-নিৰ্বাণৰ ।

নৈশ শাখা
 জে, বি, কপেজৰ
 মালোচনীত প্ৰকাশিত
 ১৯৬৫ চন

ৰাবিটচ্

সেয়া সজ্জাৰ মৌন নিঃসঙ্গতা
আক ! পদু জীৱনৰ দিবা-স্বপ্ন ।

কাঁজল বুলীয়া কোনো এক গাভৰু
হুচকুৰ ককণ চাৱনিত
আমাৰ মন-আকাশৰ পপীয়া তৰা ধৰে ।
আক ! উকখা গঁজাৰ শেতেলিত বগাই ফুৰা
হাজাৰ বিজাৰ জীয়া সপোনবোৰ
আছে উজাগৰে ! অনাহাৰে ।

ৰাঙ্কনী শালৰ সঙ্কেত ধ্বনিত
হাজাৰ জনতাৰ সপোন ভাঙে !
দিন-আন্ধাৰত খেদি ফুৰে
আমদানি-বণ্টানিৰ ভঁড়ালত বাহ লৈ
নিপোটল হোৱা এজাক দেশীয় 'ৰাবিটচ্' !
জীয়াই থকাৰ বাবে ।

পূৰণি পৃথিৱী ভেজাল হ'ল
আজি হুস্ত্ৰাপ্যৰ আমদানি
হুৰ্মূল্যৰ ক'লা বজাৰত
মানৱতাৰ অপমৃত্যু ! নৈতিক অধঃপতন !
ভেজাল আমাৰ জীৱন ।

বুজুকাৰ যজ্ঞপাত আমাৰ বিকট চিঞৰ
 আও পুৰণি পৃথিৱীত নয়া পইচাৰ হিচাব
 এক কিলো আটা-দাইল-চেনী-চাউলৰ লগত
 জীৱনৰ দাম কিমান ??

আমাৰ বস্তুগত তেজত নিৰ্গিপ্ত
 জন্মান্তৰ বিৰাক্ত কীটে কামুৰি আছে
 উদাৰ মানৱতা ! ভাগ-সত্য-সাম্য-মৈত্ৰী !
 পুৰণি পৃথিৱী আৰু বঙীণ কৰাৰ ।

মন-ডেওনাৰ সিপাৰত, হুণুনি শুনিছোঁ !
 নিম্প্ৰভ যৌৱনৰ ক্ষীণ হাঁহি-খিকিন্দালিৰ বোল
 হেৰা !! কোন তুমি বিগত-যৌৱনা ??
 মোৰ স্বাক্ষৰ তোমাৰ মন-দাপোণৰ
 'আদাম-ইভ'ৰ পাণ্ডুলিপি ॥

ডিচেম্বৰ, ১৯৬৭ চন
 "আমাৰ প্ৰতিনিধিত"
 প্ৰকাশিত

সমস্যা

পৃথিৱী !

তোমাৰ সমস্যা বহুল !

তোমাৰ বুকুতে লুকাই আছে

শত শতাব্দীৰ

পুঞ্জীভূত বেদনাৰ কলবৰ !

আৰু : অসমাপ্ত জীৱনৰ

বহু ইতিহাস ।

বিপ্লৱী পৃথিৱী !

যুগ-যুগান্তৰৰ তুমুল সংগ্ৰাম

মহা যুদ্ধ : এটম ব'ম :

উদ্‌যান ব'মৰ সৃষ্টি :

বন্ধ-হীন শক্তিৰ পৰীক্ষা

আৰু : ধ্বংসৰ দিনান্তত

নতুন পৃথিৱীৰ

নতুন জিজ্ঞাসা ।

সন্ধানী পৃথিৱী !

তোমাক লাগে আৰু নতুন সন্ধান

ভূষণ : মহা-অভিলাষ :

সাগৰৰ বুকু ভেদি

মহাকাশৰ হিয়া কালি
দিগন্তৰ সিপাৰে থকা
চন্দ্রলোক : মঙ্গল গ্ৰহত :
অনাগত দিনৰ
অভিযান :
আৰু : কিমান বাকী ??

বুড়ুকাৰ উৰ্বৰা পৃথিৱী !
বন্ধাভো নোহোৱা ভূমি !
সৃষ্টিৰ বিপুল সম্ভৱা
মাণিক : মুকুতা : হীৰা-প্ৰবালৰ
আৰু ! ক'ত কোহিমুৰ।

জাগৃত বৃদ্ধা পৃথিৱী !
তোমাৰ বুকুত বাজে সৌ
অনাহুত দিনৰ ক'ত
না-ভূত : না-শ্রুত :
নতুন জিজ্ঞাসা !
নতুন সমস্যা।

নৈশ' শাখা
জে: বি: কলেজৰ
আলোচনীত প্ৰকাশিত
মাৰ্চ, ১৯৫৯ চন,

অনাতুত চিঠি

মৰমৰ চন্দনা !

কাঁজল বুলীয়া কাহিনীৰে
এইখন ভোমালৈ মোৰ
অনাতুত চিঠি ।

স্বাভিৰ বোলসনা বহুতো সপোন মাৰ গ'ল ।
আজি বিগত যৌৱনৰ মন-দাপোণত
ভোমাৰ সাদৃশ্যৰ এগৰাকী আধুনিকাক লগ পাইছিলো
সম্মুখত পোৱা হলে, হয়তো কলোহেঁতেন—
ভোমাৰ সজল নয়ন ছটিৰ ক'লা নীলা মণিত
নীৰৰে লুকাই আছে, হাজাৰ যুগৰ পুঞ্জীভূত স্বাভি
আক ! আদিম মানৱৰ অলেখ স্বপ্ন ।

শুনিছিলো পুৰাণৰ সৌন্দৰ্য্য কাহিনী,
ভিল্-ভিল্‌কৈ ধুনীয়া তিলোত্তমা, মেনকা, বস্তা
নৃত্য-পটায়সী চিৰ-যৌৱনা উৰ্ব্বশী
আক হাজাৰ দেৱদাসী, অলকানন্দাৰ কাহিনী,
সেয়া আছিল, বিধাতাৰ সৃষ্টি ।

আজি স্পুটনিক, বকেট, লাইকাৰ যুগ,
ধৰিত্ৰীয়ে বিচাৰিছে নতুনৰ সম্বন্ধ ।
আধুনিক অলকানন্দা তিলোত্তমাই বিচাৰিছে
স্বাক্ষৰিত সৌন্দৰ্য্যৰ ইতিহাস ক'ত ?

সেয়ে সাত-সাগৰ ভেৰ-নদীৰ সিপাৰত
বিশ্ব-বিক্ৰান্ত অযুত-কোটি ভাবকাৰ মাজত
বিশ্ব-সুন্দৰীৰ প্ৰতিযোগিতা।

তুমি চাওঁ- এতিয়াও
আওপুবৰি বান্ধনী-শালৰ বন্ধ কোঠাত আৱদ্ধ
আৰু বৈ পৰা দুগালৰ আমৰ কেচেমা-কেচেম গোন্ধ,
ডবা-ফুল বচা ফুলাম গামোচাবে মচি
শান্তি আৰু বিজ্ঞানৰ সংগ্ৰাম কৰিছা।

শুনা চন্দ্ৰনা!
আজি ম্লান পৃথিবীৰ ধূলি-ধূসৰিত
চিনাকি চিনাকি লগা প্ৰগলভাৰ
বেদনা ক্লিষ্ট পত্নৰ এটি কৰণ কাহিনী।
অন্ধ বিলাস-বাসনাত নিজকে বিলাই দিয়া
আছিল এদিন তাই বিলাসিতাৰ পূজাৰী।
জীৱন বসন্তৰ পৰশত উল্লাসিত মন
বাদামী-বাদামী ৰঙেৰে মসৃণ দেহৰ বৰণ,
ফুলাম খোপাত অনামি-অনামি গোন্ধ
ৰূতিৰ বীভৎস বহুধৰণী ৰজমকৰ নায়িকা তাই-
সেয়ে তাইৰ নাম দিলে অনামিকা।

সৌন্দৰ্য্যৰ সমীক্ষাত আছিল এদিন
বিশ্ব-সুন্দৰী হেলেনৰ ৰূপ-মাধুৰী

স্বপ্ন-সনা বড়ীণ-যৌৱন জোনাক যামিনী
 কেঁচা-সোণ বৰণীয়া মিচিকি হাঁহিত ৰূপৰ বক্তিম আভা
 তাইৰ যৌৱনৰ বাউলী বতাহে জনালে
 হাজাৰ জনক নিমন্ত্ৰণ, আকুল আহ্বান !
 আৰু যৌৱন ফুলনিত তুফাতুৰ প্ৰেমাকান্ডকীৰ সমদল
 ছন্দৰূপী কামাৰ্ভ ভ্ৰমৰৰ শত গুঞ্জন ।

“একালৰ বৃন্দাবন একালত পৰে চন
 নিয়তিৰ এজুৱা বিধান—”
 আজি তাই পহিল পথৰ যাত্ৰী, আৰু
 সিদিনাৰ সৌন্দৰ্য সাধনাৰ আৱিষ্কৃত উপাদান
 লিপষ্টিক-লে’ক্টেবন, স্নো-পাউডাৰে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰা
 বিগত-যৌৱনা, সমাজৰ পতিতা ।

সোৱা চোৱা ।
 নগৰৰ আবেষ্টন বেল-ষ্টেচনৰ দাঁতি
 গেলা-পচা ছুৰ্গন্ধৰা কচুৱনিত বাস কৰা
 ‘কচম’পলিটান’ৰ এখন নতুন সমাজ, নগ্নতাৰ বীজ
 অলেখ অঘৰীৰ জুপুৰী পঁজা,
 সেয়া আমাৰ সভ্যতাৰ জলন্ত প্ৰতীক,
 বেলৰ উকিত ব্যস্ত হোৱা যাত্ৰীৰ দৰে
 বহু-বাসনা, অৰ্দ্ধ-আন্তৰণাইতৰ হৈ-চৈ, বিকট-চিঞৰ
 ইংৰাজী-অসমীয়া, বঙালী-হিন্দী মিশ্ৰিত
 অগ্নীল বাক্যৰ ৰাণেৰে ‘মুছং দেহি’.....

যেন বাকবিত্ত পৰি থকা
 নতুন মৰাশৰ ওপৰত টনা-আজোৰা
 কাউৰী-শিয়াল-শগুন, কুকুৰ জাকৰ কাজিয়া।

সৌটে চোৰা কোন ?
 বহু-শতাব্দীৰ বুৰঞ্জীৰ ধ্বংসত্বপৰ পৰা
 উদ্ধাৰ কৰি অনা এটি শুকান জঁকা,
 'এনথু'পলজি' মিউজিয়ামৰ মামী কেচড ভৰাই ধোৰা
 যেন বীজতঃ মলিন বিবৰ্ণ-বদনা 'স্কেচ'।
 আজি মহা-নগৰীৰ বাজ-পথত বহি
 বুড়ুকাৰ দৃষ্টিৰে 'বাবু এটি পইচা.....'
 এখন কটিৰ সন্ধান, এমুঠি অন্নৰ ভিক্ষাবী
 যেন চুৰ্গন্ধ-নৰ্দমাত পৰি থকা
 একালৰ স্বৰ্ণলঙ্কত ফটা গ্লিপাৰ যোৰে
 বিগত দিনৰ কাহিনী স্মৰি চকুলো মচে।

সোঁৱা চোৰা !
 আকাশ-লজ্জা বাজ-অট্টালিকা, বিচাৰালয়,
 বিধাতাৰ সৃষ্টিত মানুহৰ মিছা-বেপ্ৰাৰ বিচাৰ
 সত্য-উদ্বেগৰ নামত অসত্যৰ প্ৰচাৰ
 নৈতিকতাৰ নামত যুক্তি ডৰ্কবাদ।
 অফিচৰ আবৰ্জনাৰোৰ দাবোৰানে আনি
 জলাই দিয়া লিখিত-পঠিত, অৱহেলিত
 অগ্নি-দহ পুৰণি পাণ্ডুলিপিৰোৰে
 লিখা নিগৰিত চকুলোৰে, বিগত দিনৰ কাহিনী কয়।

সৌভা চোরা শ্মশান !
 হাড়-টোঁটা উলঙ্গ-নিষ্কলতা—ভাতো এখন সমাজ !
 কুখ্যাত ববটোকলা কুকুৰ-শিয়ালৰ জাকে
 এটুকুৰা শুকান নব-কঙ্কাল লৈ
 জীয়াই থকাৰ সংশ্রামত টনা-আজোৰা কৰি
 কেৰু-কেৰুই ফুৰিছে !
 যেন নবকঙ্কালে পূৰ্বগামীৰ 'অটো'বায়আকী',
 অনুগামীক কম, অনামিকাই নীৰৱে চকুলো মচে ।

চন্দনা !
 আজি এই বিবল বসুন্ধাৰ বুকুত
 বিধাতাৰ বিপুল সৃষ্টিত অন্ধ আভাষণ ।
 মানুহে মানুহক গঢ়িলে দেৱতা, বান্ধস, অশুৰ,
 স্বার্থান্ধই বচিলে ভাগ্যত স্বৰ্গৰ চিৰ-সুখ
 চিৰ-বসন্তৰ উপভোগ ।
 আক বচিলে নবক-কুণ্ডত তিল-তিলকৈ
 যন্ত্ৰণা ভোগ কৰা কৰ্ম্মকল, মৃত্যুৰ নিচান ।
 ভূমি-মই, আদিম জীৱান্ধাৰ নতুন মোকাম
 জন্মান্ধৰ সিপাৰৰ পাণ্ডুলিপি
 মোৰ স্নেহ আৰু শ্রীতি তোমালৈ ।

সীমান্তত জুই

[ক]

ভাৰতৰ সীমান্তত হিমাজিৰ উচ্চ-চূড়া
দিগন্ত বিয়পা সৌ ছল্‌জ্য প্রাচীৰ ।
বঙ্গগৰ্ভা জননী ! সুজলা সুফলা
প্রকৃতি সম্পদে ভবা শ্রামলী ধৰণী
উৰ্বৰা ভাৰত ভূমি !
মানিক মুকুতা হীৰা-প্রহাৰ
আক ! পৃথিৱীৰ জ্যেষ্ঠ কোহিনুৰ ।

হিমাজিৰ উচ্চ-শিখৰত
কুণ্ডে কুণ্ডে ভৰি আছে
ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি আৰু কুব্জ-সম্পদ !
আক ! বিদেশীৰ মনোলোভা
ৰূপে মনোহৰা
সেয়েই ভাৰতবৰ্ষ ।

ৰম্য-পুৰী গিৰি-হিমাচল
ঋষি-মুনি-যোগী-তপস্বীৰ
সাধনাৰ পুণ্য তীৰ্থ-ধাম !
মহা-যোগী ! জটাবাহী মহা-সংঘমী
মহাদেৱৰ মনোৰম কৈলাসপুৰী ।

সৃষ্টি-স্থিতি পাতনিব হাজাৰ কাহিনী ভবা
দেহতা-দানৰ অনুৰ-কিন্য়ব
মহা-মিলনৰ লীলা ভূমি
শান্তি-নিকেতন।

সৌ-সিদিনাৰ আন্ধাৰ জগত
নীৰৱ পৃথিৱী ! স্তম্ভিত ধবগী
যিদিনা বাজিছিল পুণ্য-ভাৰতত।
মানৱিক শব্দ-ধ্বনি পূজাৰ আবতি
শিক্ষা-দীক্ষা ! ধৰ্ম্ম-দৰ্শন ! জ্ঞান-গৰিমাৰ
দেখুৱালে জগতক আদৰ্শ মহান
নতুন পথৰ নতুন সন্ধান।

বিশ্বত পৃথিৱী আজি ! নিস্তৰু মহাচীন
পাহৰিলে বন্ধুত্ব ! শান্তি ! সভ্যতা
ভাৰতীয় দৰ্শনৰ মহা-জ্ঞান !
বুদ্ধৰ পৱিত্ৰ বাণীৰে প্ৰাৱিত
কোঁটি-কলীয়া কু-সংস্কাৰেৰে আবৃত
পুঞ্জীভূত হাজাৰ কলুষ কালিমা ভবা
ৰঙা চীন হ'ল আজি
প্ৰাচীন সভ্য !!
কিন্তু ! বুৰঞ্জীয়ে বিড়িয়ায়
জীয়া-জীৱনৰ পাণ্ডুলিপিৰে সৌৱৰায়
জ্ঞান-লিপ্সু ফা-হিয়ান আহিছিল।
আহিছিল ! জ্ঞান-পিপাসু হিৰেনচাং।

অদম্য উৎসাহ বুকুত বাহ্নি
 ছৰ্ণৰাৰ গতিবে !
 মৰি-হাজি ভূত হোৱা
 কাহিয়ান হিৰেনচাওৰ নৰকস্থাল
 প্ৰেতাআয়ো আজি কৰিব স্বীকাৰ ।

ভাৰতব সীমান্তত আজি
 মদ-মত্ত ! বণ-মত্ত ! উগ্ৰমত্ত
 বঙা চীনৰ যুদ্ধৰ গৰ্জন ! অত্যাচাৰ-উৎপীড়ন
 চৌ-দিশে মৃত্যু-বিভীষিকাৰ ধ্বনি !
 আৰু ! মৰ্চাবৰ ধ্বংসাত্মক তাণ্ডৱ-লীলা ।
 দানৱৰ শকতিৰে আজি
 আকাশ-লজ্জা হিম-চূড়া !
 অলজ্জ্য প্ৰাচীৰ ভাঙি, কৰিলে চূৰ্ণ
 সাম্য-মৈত্ৰী পঞ্চলীল নীতি কৰিলে ভঙ্গ ।
 ৰাজ্য-লোভী ! পৰ-ৰাজ্য লুণ্ঠনকাৰী
 প্ৰৱঞ্চক ! প্ৰতাবক ! বিদেশী দস্যুৰ দলে .
 পৱিত্ৰ-ভাৰত-ভূমি, হঠাতে কলুষ কৰি
 জগতক দেখুৱালে !!
 সন্ত্যস্তাব মুখা-পিছা
 বঙা-চীনৰ উলঙ্গ বৰ্কৰতা ।

শান্তি-কামী ভাৰতব সীমান্ত গ্ৰহবীপণ
 গৃহহীন ! অনাহাৰী ! নিঃসহায়, নিৰাশ্ৰয়
 নিজৰ দেশতে আজি হ'ল ভগনীয়া ।

পুণ্য-ভূমি ভাৰতত বিদেশী দস্যুয়ে আহি
 নাৰীৰ নাৰীষ ! সতীৰ সতীষ !
 দেশৰ সৰ্বস্ব কবিলে হৰণ !
 আক ! হাজাৰ-হাজাৰ দেশৰ জোৱানে আজি
 স্বদেশ আৰু স্বাধীনতাৰ হকে যুঁজি
 যত্ন কৰিছে বৰণ ।

[৭]

উঠা আজি ভাৰতৰ যুৱক-যুৱতী
 জাগা আজি অতীতৰ স্মৃতি কীৰ্তি ।
 জেবেঙাৰ জীয়া তেজ 'জয়া'ৰ সতীষ
 বীৰাজনা 'মূলা গান্ধক'ৰ স্মৃতি নাৰীষ ।
 মোমাই কটা গড়ে আজি ঘোষিব লাগিছে
 'দেশতকৈ মোমাই মোৰ নহয় ডাঙৰ'
 'লাচিত'ৰ মূল-মন্ত্ৰ বীৰৰ বীৰষ ।

লোৱা নাই কোনো যুগে দেশৰ জোৱান দলে
 .প্ৰাণৰ মমতা লৈ দীনতা-হীনতা-ভীকতা,
 মৰণ বৰণ কৰি জাপ দিলে চিপাহী-জোহত
 দেখুৱালে 'লক্ষ্মীবায়ো' জগতক বণ-নিপুণতা ।
 যত্নজয়ী 'টিপু চুলটান'ৰ সিংহৰ বিক্ৰম
 'আজাদ-হিন্দ' ফৌজৰ যুগমীয়া কীৰ্ত্তিৰ স্তম্ভ,
 বাহুবলী 'পুক'ৰ সোঁ নিৰ্ভীক বাক্যৰ বাণে
 দিৱিজয়ী 'আলেকজেন্ডাৰ'ৰ ভাঙি দিলে বীৰ-দম্ভ ।

আহা আজি ভাৰতৰ বীৰ-বীৰাজনা
 নীচতা-হীনতা এৰি, এৰি কাপুকুৰতা,
 দেশৰ কাৰণে কবো জীৱন-মৰণ পণ
 জননী জন্ম-ভূমিৰ বাখে স্বাধীনতা।
 চেনেহী জননী মোৰ বীৰ-প্ৰসৱিনী
 বীৰৰ সন্তান আমি, যাওঁ আগবাঢ়ি।
 শত্ৰুৰ ডেঙেৰে আজি ধৰণী প্ৰাৰিড কৰোঁ
 জন্ম-ভূমিৰ হকে আমি যুঁজি যুঁজি মৰোঁ।

১৯৬২ চনৰ চীনৰ আক্ৰমণৰ সময়ত লিখা, 'জন শিক্ষা' আৰু 'মিৰ-
 মিল'ত প্ৰকাশিত।

মনালিচাৰ সপোন

হেৰা মনোৰমা !

যুগ্ম-জীৱনৰ আজি

বিগলিত বাৰটি বসন্ত ! পৰিণাম ?

ভৱিষ্যতৰ এটি ছটি, পাঁচোটি ভৰা

আমাৰ প্ৰতিনিধি ।

জীৱনৰ মাজ-মজিয়াৰ পৰা আজি
হেৰোৱা অতীতক এবাৰ স্মৰি চোৱা
বসন্ত সম্ভাৰ লৈ আহিছিল এদিন
নিলাজী ফাগুন ।

যৌৱনৰ বাউলী বতাহে জনালে
হাজাৰ জনক নিমন্ত্ৰণ !

আক ! প্ৰথম প্ৰেমৰ আহ্বানত
স্বপ্ন ভৰা বঙীণ পৃথিৱীত জাগিল
মিলনৰ মূৰ্ছনা ।

কোনোবাই পাতিছে বিয়া

আক ! কাৰোবাৰ ভাগিছে ছিয়া !

অনাগত দিনৰ বহু ইতিহাস !

আক তুমি !!

নিজানত বহি নীৰৱে বচিলা

‘মনালিচাৰ হাঁহি’ ! আক

আশা ভৰা সপোন ।

সেয়া চোৱা জীৱন !
 মহা-নগৰীৰ ভীষণ কোলাহল
 আলিয়ে-গলিয়ে ক্ষুধাতুৰ বৃত্তকাৰ প্ৰতিধ্বনি
 হাড়-ছাল-চিগা বিকলাঙ্গ
 কুকুৰ আকৰ বিকট চিঞৰ !
 গেলা-পচা আৰু দুৰ্গন্ধে ভৰা
 'ডাৰ্টবিন'ত বিচাৰে
 জীয়াই থকাৰ সম্বল !
 ভগ্ন-গ্ৰাচৰ টুকুৰাত দেখে
 ভগ্ন-দেহৰ প্ৰতিবিম্ব ! নগ্ন ইতিহাস ;
 তথাপি ভুকে ! জীয়াই থকাৰ প্ৰতিহিংসাত ।

আমাৰ চাকৰি জীৱন !
 মাহৰ শেষত সদায়
 জমা-খৰচৰ এখন বাজেট বহে !
 সেই বাজেটৰ মোহনা মুখত
 সদায় পৰে ঘাটি আৰু বাকী
 হঠাৎ যেন সংসদৰ মজিয়াত
 'ভিচুবিয়াচ' 'ফুজিয়ামা'ৰ উদ্‌গীৰণ !
 নীৰৱ নিম্নাঙ !
 হাড়-টেঁচা আশানৰ উলঙ্গ নিস্তৰ্দ্ধতা

বৌদ্ধকৰ ঐক্যবীৰ
 চিনাকি ছবুৰ্গই সিদ্ধি দিলে !

কাগৰ ধুৰিয়া থহিল।
 সেয়া মনোৰমা! যুগ্ম-জীৱনৰ
 বুকুৰ উমেৰে জীয়াই থকাৰ
 আজি আমাৰ পদ-চিহ্ন।

আমাৰ উদ্ভাস্ত যৌৱন
 আৰু আবেগৰ কলবোল
 মিলন সনা প্ৰেম-কাঁজলৰ নাও
 জীৱন নদীৰ ভৰা স্তূতিত ডুব যায়।

অ' মা'জনী স্বপ্নাৰ
 বয়সে বাগৰ সলালে।
 তাইৰ জীৱনলৈ ফাগুন আহিছে
 বসন্তৰ আগ-জাননী।

মনোৰমা!! তোমাৰ উন্মুক্ত যৌৱনৰ
 আসন্ন বসন্তৰ পাছত
 জীৱনলৈ নামি আহিছে
 ভীতি-বিহ্বল, জয়াল
 বিষণ্ণ সন্ধ্যাৰ কাল-ধুমুহা।

বৃষ্ণীৰ জঁকা যেন তোমাৰ দেহলৈ
 স্বপ্ন-প্ৰাণ পৃথিৱীত আন্ধাৰ নামিছে।
 'মনালিচাৰ সপোন'! সমাধি দিয়া।

‘আমাৰ প্ৰতিনিধি’ত প্ৰকাশিত।

জুলাই ১৯৬৬ চন

বিপর্যয়

সৌ সিদিনাৰ
ইতিহাসে সাদৰি লোৱা
সেয়া বুঢ়া লুইতৰে পাৰ।

বদ্বগৰ্ভা জননী ! স্নহলা স্নহলা
প্ৰকৃতি সম্পদে ভৰা শ্ৰামলী ধৰণী !
মানিক মুকুতা সৰা, মুনি মনোহৰা
জ্যোৎস্না ভৰা জীৱনৰ শত শাবদী-পূৰ্ণিমা
কিন্তু ! আজি তাত নিৰ্জীৱ বসন্ত
'চাহাৰা'ৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণ।

মহা-সিন্ধুৰ পাৰে পাৰে
জাহ যোৱা হাজাৰ যুগৰ,
পুঞ্জীভূত মৃত্যুৰ মোকাম
কাৰ ? আদিম মানৱৰ
বুৰঞ্জীৰ এখিলা পাতৰ।

সীমাস্তৰ সিপাৰত
হোৱাংহো পাৰত, মহা-‘চীনৰ প্ৰাচীৰ’
সত্যতাৰ অপূৰ্ব নিদৰ্শন,
কিন্তু ! আজি তাত উন্নত ! মদমন্ত !
বঙা চীনৰ কাণ ফলা বিকট চিঞৰ।

আক ! আক !!
 সাত সাগৰ তেৰ নদীৰ সিপাৰে
 আন্ধাৰ পৃথিৱীৰ
 মন নীলা ! নীল-নদী পাবত
 বিন্মুত যুগৰ 'পিৰামিড'
 আজি তাত সত্যতাৰ পূৰ্ণ জাগৰণ ।

কুৰি শতিকাৰ আকাশ মণ্ডলত আজি
 দূষিত বায়ুৰ সমাৱেশ !
 যুগৰ বিপৰ্য্যয় ! দুৰ্নীতিৰ চূড়ান্ত গবেষণা
 আক ! পৰিণাম তাৰ ? ?
 অনীতিৰ অনুশীলনত প্লাৱিত দেশ
 নৈতিক অৱনতি ! ভেজাল খাও
 বিষাক্ত বায়ুৰ সেৱনত জৰ্জৰিত জনগণ,
 মানৱতাৰ ধ্বংস-লীলা !
 মনুষ্যত্বৰ ধ্বংসস্তূপত বুৰঞ্জীৰ প্ৰস্তুতি ।

বিগত বসুন্ধৰা ! তোমাৰ দুৰ্দশা
 নীৰস জীৱন ! শুকান, শুকান তোমাৰ গাওঁ
 বক্ষ্যা তোমাৰ উৰ্ব্বৰা শক্তি ।
 আজি তাত হুপ্তাপ্যৰ আমদানি
 হুন্মূল্যৰ ক'লা বজাৰত
 মানৱতাৰ বিচাৰ ! আক ?
 জীৱনৰ মানদণ্ড ।

যুগৰ বুকুত বহু বসন্ত নেওচি গ'ল
 সেয়ে 'ধনবৰ-বতনী' নাছিল উদ্ভতি
 'ভেকীমলা' বঙা হৈ অশানত ফুলি ব'ল,
সুন্দৰী আমাৰ গাওঁ খনি অতি.....
 তাহানিতে জ্বহি পমি গ'ল.....
 আওপুৰণি পৃথিৱীত নয়া পয়চাৰ হিচাব
 এক কিলো আটা-চাউল-চেনী-দাইলৰ
 দাম কিমান ? ?

দুৰ্জ্জয় প্রকৃতি ! তুমি চিৰ অপৰাজেয়,
 কুকি শতিকাব-অনন্ত সমস্তা
 নীৰৱে তুমি কৰিলা সূচনা ।
 সংসাৰ নহয় জঞ্জাল ! ঘোৰ কলিকাল—
 নহয় ! ইটো বিৰাট মকৰা জাল ।
 যোগ চিনৰ নিত্য আগমন ! আক !
 বিয়োগ চিনৰ বিৰাট কল্পনা,
 প্রথম যাত্ৰী কোন ? ?

‘জনশিৰ্ষা’ত প্রকাশিত

১৯৬৮ চন

প্রতিক্রিয়া

হেবা বৃদ্ধা পৃথিবী !
তুমি অনন্ত যৌবনা
তোমার বুকুত ক'ত
জন্ম, প্রেম আৰু মৃত্যুৰ নিচাত
শাস্বত মানুহৰ নৰকঙ্কালে
নীৰৱে চকুলো মচে ।

আমাৰ প্ৰাণ-চাহাৰাত আজি
শাস্তিৰ সম্ভৱ সঙ্গীত !
সুমাৰা, জাভা আৰু টাঙ্গানিকাত
আদিম মানুহৰ মোকাম্
আদাম-ইভ'ৰ আদিম কাহিনী
সৃষ্টিতত্ত্ব ! ব্ৰহ্ম সত্য, জগত মিথ্যা
বেদান্তৰ ব্যাখ্যা ।
বিজ্ঞান আৰু সভ্যতাৰ ক্ষিপ্ৰ-গতি !
বিশ্ব-শাস্তি ! সাম্য-মৈত্ৰী নীতি
আৰু ! নতুন সন্ধান ।

মন-প্ৰশান্ত সাগৰৰ বুকুত
যুগে যুগে হুৰ্জ্জয় শক্তিৰ
নতুন পৰীক্ষা !

আক! বুঝীব এখিলা পাতৰ প্ৰস্তুতি।
 যুত্থা উপত্যকা!
 'নাগাচাকি' 'হিৰোমিমা'ত আজি
 প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ধ্বংসস্থপ
 জীয়া মৰা কাউবী-শিয়াল-শগুণ
 আক! বিকলাঙ্গ প্ৰেতাশ্বাৰ
 বিকট চিঞৰ।

'আমাৰ প্ৰতিদ্বিধি'ত
 প্ৰকাশিত
 ১৯৬৮ চন।

প্ৰতিকাৰ

সেয়া আমাৰ
দৈনন্দিন জীৱনৰ দিবা-স্বপ্ন
আৰু ! দেশী-বিদেশী এজাক 'বাৰিট্‌ছ'।

মানৱতাৰ চিকাৰত জোপ লৈ আছে
আমদানি-বপ্তানিৰ ভঁড়ালত
বাহলৈ নিপোটল হোৱা
এখন আন্ধাৰ পৃথিৱীত
চুকক-চাবাক্কৈ দৌৰি ফুৰা
ডালশলিয়া বধৰ।

আমাৰ দেহৰ বক্ৰে-বক্ৰে
বঙা তেজত নিৰ্লিপ্ত
জন্মান্তৰ ধ্বংসাত্মক কীটে
অহৰ্নিশে মগজুত কামুৰি আছে !
নৈতিক উদাৰ। সত্য-সাম্য-মৈত্ৰী
পৃথিৱীক বহু বঙীণ কৰাৰ।

আমি এক জল-ছোটক
জন-মানৱৰ দল !
প্ৰতিকাৰ ?

দুৰ্নীতিৰ ক'লা বজাৰত
 দুস্ৰাপ্যৰ আমদানি
 দুৰ্ম্মূল্য ভেজাল খাও
 নৈতিক দুৰ্ব্বলতাত ?
 নহয় ! বুভুক্ষাৰ যজ্ঞগাত
 অনাহাৰী জনতাৰ নৈতিক দাবীত ।

আজি শাস্তি আৰু বিভ্ৰাম গৃহত
 দূষিত বায়ুৰ আবেষ্টন !
 মৃত্যু আৰু মুক্তি শয্যাত শুই
 শুনিছে হাজাৰ জনতাৰ
 দুৰ্ভিক্ষৰ বিকট চিঞৰ
 আৰু ! সমাগত জীবন বিচাৰ ।

'জনমত'ত প্ৰকাশিত
 নভেম্বৰ, ১৯৬৬ চন

এটি-দুটি, ছ'টি পটভূম

(ଜଣୁ ବଢ଼ନ୍ତା)

অল্প বিজ্ঞা ভয়ঙ্করী জানিবা নিশ্চয়,
কর্তব্য সাধনে তাৰ দিগ্বে পৰিচয়।
এটি ছুটি কবি কণ্ঠ ছটি পটন্তৰ,
আমনি নোপোহা যেন শুনি দৃষ্টান্তৰ।

এক : অতি মাত্রাই অরমতি

আছিল নিবন্ধুরা এক মটর ড্রাইভার
জীৱিকা বিচাৰি ফুৰা মহা-নগৰীত ;
বহু দিন বেচেৰাই য'তে ত'তে ঘূৰি
মিলালে শেষত ভাগ্য টেক্সী-চলোৱাত ।
জানো মই টেক্সী-গাড়ী কিদৰে চলাব লাগে
কিমান বেগে চলাব জানো, পাৰোঁ দেখুৱাব ;
আপদীয়া পুলিচ-মখা বসাতলে য'ক মাথো
তেতিয়া !' টেক্সী-ডুকানী মোৰ অবাধে চলিব ।

ইদৰে মনতে ভাবি সি আত্ম-গব্বা হৈ
ভীৰ বেগত দিলে টেক্সী চলাই ;
কিন্তু ! বিজুলী সন্ধাবে গৈ মণিব নোহাবি পথ
পকাৰ পুলত গাড়ী দিলে খুন্দিয়াই ।
আৰু ! নিমিষতে প্রাণ-বায়ু তাৰ নিলে উৰাই ॥

বেগবান টেন্ডী তাৰ যি দৰে চলিল,
সিদৰে জীৱন-লীলা অস্ত পৰিল।

দুই : মজলৰ কালগ্ৰহ

আছিল আকৌ এক অতি এলেকুৱা লোক
চাকৰি বিচাৰি ফুৰা খাই হাবাথুৰি ;
চিকাৰি এদলে পাই সাদৰেৰে আনি তাক
টাৰ্গেটৰ গুলী গণা যাচিলে চাকৰি।

ভাৱিলে মনতে সি মাহেকে পৰেকে হয়
প্ৰতিযোগী সকলৰ গুলী মৰা কাম ;
এহুৱা সহজ কাম ভাগ্যৰ বলতে পায়
বাকী দিন বোৰ আক বহি-বহি খাম।

সেই দিনা আনি তাক শিকাই বুজাই লই
টাৰ্গেটৰ গুলী-গণা দিলে দেখুৱাই ;
কিন্তু ! হিচাবৰ গুলী মৰা শেষ নহওঁতেই আহি
গণো বুলি টাৰ্গেটত সি দিলে থিয় হৈ।
আক ! গ্ৰাহৰ গুলীয়ে নিলে, তাৰ বুকু সৰকাই ॥

অনভিজ্ঞ এলেকুৱাৰ যিটো পৰিণাম,
গুলীয়ে গুচালে তাৰ সেইটি ছৰ্ণাম।

মনডে ভাবিলে সি ক'ত দিন ক'ত বাড়ি
ক'তনা গধুৰ বোজা ক'ত কঢ়িয়ালে ;
তথাপিভো ভাগ্যবলে এহুৱা লাঘৱ বোজা
হুৰ্ভগীয়াৰ কপালত কতো নিমিলালে ।

অপাৰ আনন্দ মনে ক্ষুদ্ৰ ইটো ভাৰ
উশাহতে দিওঁ বুলি ভতালিলে আনি ;
টিপতে মূৰত তুলি দিলে দৌৰ মাৰি
কিন্তু ! ভৰি গ'ল তাৰ খট্-খটি এৰি ।
আক ! আলাসতে খোজ দি গ'ল তললৈ পৰি ॥

আত্ম-হাৰা আনন্দত যিদৰে দৌবিল
বেচেৰাৰ মানৱী লীলা সিদৰে উবিল ।

পাঁচ : অকৰাৰ অকৰা বুদ্ধি

আছিল আকৌ এক ধোদৰ পচলা
যেনি তেনি খুৰি ফুৰা জীৱিকা বিচাৰি ;
মিলিল চাকৰি তাৰো চৌকিদাৰী কৰা
বহি বহি বৰি থকা শাকনিৰ বাৰী ।

নিৰাপদ নিৰাময় অতি নিজজাল ইটো
সৌভাগ্যৰ বিনে বাক কোনে এনে কাম পায় ;
গৰু-খোঁৰা চোৰ-ডোৰ একোৰে জুলুম নাই
আৰাম কৰাৰ বাদে মোৰ একো কাম নাই ।

এদিন হঠাতে দেখে এক চক্খোৱা ঝাঁড়ে
 কজ-মূৰ্ত্তি ধৰি দৌৰে তাৰ ফালে চাই ;
 ভাৱিলে মনতে সি পিঠি পাতি চাওঁ চোন
 কিটোনো কৰিব পাৰে বলধ বলিয়াই ।
 আক ! শিঙাল বলধে পিঠিয়েদি দিলে শিঙিয়াই ॥

আৰামৰ চৌকিদাবীত পালে যি মেহনতি,
 সেয়েই সাধিলে তাৰ শেষ পৰিণতি ।

ছয় : কুন্তকৰ্ণৰ নিজা ভাৱ

আছিল নিবন্ধুৱা এক টোপনিয়াই থকা
 সি চাকৰি বিচাৰি পালে পানচৈ নাৱত ;
 পচোৱা বলিলে মাথো পাল তৰি দিয়া
 অতিকৈ সহজ কাম মিলিল ভাগ্যত ।

হঠাতে এদিন দেখে পচোৱা বলিছে
 মাৰীয়ে আদেশ দিলে 'তৰি দিয়া পাল' ;
 বেচেৰাই টোপনিতে থক্-মক্ কৰি
 একে জাপে মান্ধলৰ ওপৰত উঠিল ।

বহু দূৰ ওপৰত নাজানি নেমেলা একো
 জোঁট-পোট লগা পাল বতাহত দিলে উকুৱাই ;
 মাৰীয়ে চিঞৰি ক'লে, 'ইটো ৰাক্‌, সিটো খুলি দিয়া'
 কিন্তু । বিমোৰত সি ৰাক্‌বলগীয়া ৰচি দিলে সোলোকাই ।
 আক ! মৰিল ভলভ পৰি, ভবি চোচবাই ॥

টোপনিয়াই খোঁজা কামৰ বি'বা হ'ল গতি
লভিলে জীৱনে তাতে শেষ পৰিণতি।

* * *

তাকে জানি সকলোৰে শিকি বুজি লোৱা
যাৰ যি বিৰয়ড আছে একাগ্ৰতা ;
নহ'লে কৰ্ত্তব্য ইটো অতি ভয়াবহ
উপবোক্ত হ'জনৰ হ'ল যি হৃদশা।

'জন-শিক্ষা'ত প্রকাশিত

১৯৬৭ চন।

জীৱন

দিশ-হাৰা উদভ্ৰান্ত মানৱৰ দল !
কালৰ সোঁতত ক্ষণিকৰ বিজ্ঞান
সীমাহীন গন্তব্য পথত ।

জন্মান্তৰ সিপাৰত
আদিম মানৱে বুকুত ললে
অনাগত দিনৰ অলেখ চিন্তা !
অফুৰন্ত পজু আশা-আকাঙ্ক্ষা
হাজাৰ নিমিতি স্বপ্নৰ বোজা !
সেয়ে জীৱন আকাশত
হাজাৰ তৰাৰ দীপাৱলী জলে
আক ! পপীয়া তৰা খহে ।

সেয়া আমাৰ জীৱনৰ
দিশ-চক্ৰবাল বেখা !
অহা আহে, যোৱা যায়
যাত্ৰাৰ অনন্ত পথত !
জন্ম-প্ৰেম-মৃত্যু ! উত্থান-পতন
জীৱন-যাত্ৰাৰ শত জয়-ধ্বনি ! কিন্তু
যাত্ৰাৰ শেষ দিগন্তত মৃত্যুৰ নিচান !
সময় বালিত কাৰ পদ-চিহ্ন ??
আদিম মানৱৰ ! যুগ-যুগান্তৰৰ !!
বুৰঞ্জীৰ এখিলা পাতৰ ।

জীৱনৰ লক্ষ্য পথত
 অবিজ্ঞান মানৱৰ অন্ধাৰ পৰিভ্ৰম !
 জীৱন জোৰা সংগ্ৰাম !
 ঘাত-প্ৰতিঘাত-সংঘাত !!
 কিন্তু !! মৃত্যুৰ নীলা আকাশত আগুবে
 বোৰা বেদনাৰ ঘোৰ কলীয়া ডাৱৰ !
 নামি আহে জীৱন বালিচন্দাত
 ম্লান সূৰ্য্যৰ তিৰ্য্যক বশ্মি
 প্লাৱিত হাজাৰ জোৰাৰৰ টো ! আৰু
 সীমিত জীৱন নাটৰ শেষ পৰিণতি ।

ঘোৰহাট

১৯৬৬ চন

এটি সমীক্ষা : পোন্ধৰ আগষ্ট

আজি ভাৰতৰ পুত-পবিত্ৰ
চিৰস্মৰণীয় দিন পোন্ধৰ আগষ্ট।
সৌ-সিদিনা ! স্বাধীনতাৰ মুক্তি-সংগ্ৰামত
আত্ম-বলিদান দিয়া শত-স্বহীদৰ
অমৰ স্বাক্ষৰেৰে বৰ্জিত হ'ল
আমাৰ ত্যাগ-সত্য-প্ৰগতি
শান্তিৰ প্ৰতীক ! ত্ৰিৰঙ্গ পতাকা।

ভাৰতৰ ঘৰে-ঘৰে আজি
আনন্দ উলাহ ! প্ৰফুল্লিত মন
ধন্যা আজি ভাৰত জননী।
আমাৰ সৌৰৱণীৰ শিতানত যুগৰ পদক্ষেপ
ইতিহাসৰ পাত সোণালী আখৰে জিলিকা
মাতৃ-ভূমিৰ মহা-যজ্ঞত আত্ম-আহুতি দিয়া
দেশ-প্ৰেমে উদ্ভূত ! কবি-সাহিত্যিক-শিল্পী
যুগ-নায়ক ! জন-নেতা ! বীৰ-বীৰাঙ্গনাৰ
সৌৰা মৃত্যুঞ্জয়ী পদচিহ্ন !
স্বহীদৰ. যুগমীয়া কীৰ্ত্তিৰ স্তম্ভ
আহা ! নত শিবে আজি তাত
কৰো পুষ্পাঞ্জলি।

এটি সমীক্ষাৰ দিন পোন্ধৰ আগষ্ট।
 বিন্মুতি-স্মৃতিৰ সন্ধিক্ষণত
 আজি যোগ-বিয়োগৰ সমষ্টি !
 অতীত বৰ্ত্তমান আৰু অদূৰ ভৱিষ্যতৰ ভাবতবৰ্ষ।
 আমাৰ স্বাধীনতাৰ সফলতা-বিফলতাৰ বিচাৰ।
 জাতিৰ ঐতিহ্য ! ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি আৰু প্ৰগতি
 সাম্য-মৈত্ৰী গণ-তন্ত্ৰৰ কিমান অগ্ৰগতি।
 আজি ভাবতৰ জাতীয় বৈশিষ্ট্য ??
 সামাজিক ৰাজনৈতিক হ'ল বিপৰ্য্যয়
 জাতীয়তাৰ নামত হ'ল সাম্প্ৰদায়িকতা
 ত্যাগৰ নামত খোপনি ললে ঘোৰ স্বার্থপৰতা।
 আমাৰ সাম্য-মৈত্ৰীৰ স্বৰূপ হ'ল
 অনৈক্য স্বজন-প্ৰীতি !
 জাতীয়-বিসংহতি বিদ্বেষ ! কু-অভিসন্ধি।

আজি আমাৰ সত্য-শুদ্ধ-নীতিৰ
 জ্বলন্ত-প্ৰতীক হ'ল দুৰ্নীতি !
 অশ্রায় অধৰ্ম্ম হিংসা নৈতিক অৱনতি।
 আমাৰ জাতীয় প্ৰগতিয়ে আজি
 বিকাশ লাভ কৰিলে
 বিৰাস্ত বিসংহতিৰ গছলি পথেদি—
 যি প্ৰগতিত নাই আজি ৰাষ্ট্ৰীয় সংহতি।
 সেয়ে আমাৰ চিৰ-ৰাহিত শাস্তিৰ কপো
 কাল-আউসীৰ আন্ধাৰ আকাশত উবে

আক ! বুড়ুকাৰ যজ্ঞগাত
মৰাশৰ সন্ধানকাৰী
কুকুৰ শিয়াল শগুনৰ জাকে
নিশাচৰ হৈ ফুৰে।

ভাৰতৰ সাৰ্বভৌম স্বাধীনতা আজি বিপদাপন্ন।
কাল-শত্ৰুক বিদেশীৰ লোলুপ দৃষ্টি
ব্যৰ্থ হ'ল আজি সীমাস্থৰতা
মিত্ৰতা ! পৰবাহু-নীতি।
সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ ক্ষিপ্ৰ-গতিক
বিজ্ঞান-শিল্পৰ অধোগতিয়ে কবিলে মন্থৰ।
পাশ্চাত্য গৱেষণাৰ চৰম লক্ষ্যত
সভ্যতা আৰু শক্তিৰ নতুন পৰীক্ষা !
মানৱতাৰ অপমৃত্যু ! ধ্বংসৰ প্ৰস্তুতি !
মৃত্যু-উপত্যকাৰ বচন
যুদ্ধ-বিভীষিকাৰ গোজৰণি।

আজি ভাৰতৰ ভাগ্য-লিপিত যুগৰ উপহাস।
নিয়তিৰ নিদাকৰণ পৰিহাসত প্ৰাকৃতিক দ্ব্যৰ্থোগ
খাঙ-সঙ্কট ! আৰ্থিক অনাটন।
দেশত হৰ্ষিকৰ সঙ্কেত ধ্বনি।
হুৰ্মূল্যৰ ক'লা-বজাৰে ছানিলে ভাৰত-ভূমি
জনতাৰ বিকট চিঞৰ !

দেশজুৰি হাহাকাৰ ! মাথো ছুঁনীতি
 আৰু ! তাৰ চেলু লৈ
 শোষণকাৰী বস্তুবীজৰ দলে
 ভেজাল প্ৰস্তুতিৰ গায় প্ল'গান ।

স্বাধীনতা দিবসৰ পবিত্ৰ ক্ষণত আজি
 প্ৰাচুৰ্য্যৰ বিপুল সম্ভৱা
 জননী জনম-ভূমিৰ হকে
 দেশৰ যুৱক-যুৱতী আবাল-বৃদ্ধ বনিতা
 আহা ! সকলোৰে নেতৃত্ব কৰো দৃঢ়-সঙ্কল্প ।
 আমি শিক্ষা-দীক্ষা কৃষি-উদ্যোগ
 শিল্প-বিজ্ঞানত কৰি আত্মনিয়োগ
 স্বদেশৰ সমৃদ্ধি শান্তি প্ৰগতি
 জাতিৰ ঐতিহ্য আনিম ঘূৰাই ।

আমাৰ মনৰ বুলনিত বিকশি উঠক
 ব্ৰাহ্মণ সাম্য-মৈত্ৰী সংহতিৰ ভাৱ ।
 জাতি-উপজাতি বিভিন্ন ভাষা-ভাষী
 নানান ধৰ্ম্মাৱলম্বীৰ ভেদাভেদ এৰি
 দংস্তুতিৰ মহামত্ত দীক্ষিত হৈ
 ঐক্যৰ তানেৰে একত্ৰিত কৰি
 সংহতিৰ নিছিগা ডোলেৰে বান্ধো
 আমাৰ বিৰাট ভাৰতীয় জাতি ।

আহাঁ! আজি আমি মিলিত কণ্ঠেবে গাওঁ
 সংহতি-সম্প্রীতি স্বাধীনতাৰ জয় গান
 হাতে-হাতে তুলি লৈ জাতীয় নিচান।
 বন্দে মাতবম্! জয়তু জনম ভূমি
 স্বৰ্গতো অধিক হ'ক মহীয়সী।

‘জনশিক্কা’ত প্রকাশিত

আগষ্ট ১৯৬৮ চন।

